



Servicedocument voor het Kiezen & inzetten van NPO-interventies in VMBO beroepsgericht

José Mulder (Bureau Stroming)
&
Eva Voncken (Bureau Turf)

In opdracht van Stichting Platforms vmbo
Juni 2021



1. Introductie

Met het Nationaal Plan Onderwijs (NPO) ondersteunt de overheid het onderwijsveld om vertragingen die in de coronaperiode zijn ontstaan, weg te werken. Doel van NPO is de vertragingen zo snel mogelijk - binnen de komende twee schooljaren - in te lopen.

In de periode mei – juli 2021 moeten scholen inventariseren welke vertraging(en) leerlingen hebben opgelopen en op welke manier ze die in willen lopen. Dat leggen ze vast in een plan, waarbij ze een keuze maken uit de interventies van de menukaart NPO.

De menukaart NPO bevat *evidence based* interventies voor het primair en voortgezet onderwijs, die scholen kunnen inzetten om vertragingen bij leerlingen als gevolg van corona in te lopen.

SPV wil vmbo-scholen ondersteunen bij het kiezen van interventies voor de beroepsgerichte leerwegen. Daarom heeft ze met een vmbo-bril naar de interventies op de menukaart gekeken en beschrijft ze in het voorliggende document een aantal voor het vmbo passende, relevante en herkenbare uitwerkingen van interventies. Deze mogelijke interventies zijn ondergebracht in de menukaart¹.

Vmbo-onderwijs heeft door haar beroepsgerichtheid, focus op loopbaanoriëntatie- en begeleiding (LOB), relatie met de omgeving én de doorstroom naar het mbo. Dit biedt de mogelijkheid om **sterke combinaties** van interventies op te zetten, waarmee leerlingen optimaal in staat worden gesteld vertragingen in te halen en gemiste leertijd gecompenseerd kan worden. Om tot zo'n sterke combinatie te komen, schetst dit servicedocument een 'vmbo-kijkwijzer'.

Deze kijkwijzer kan worden toegepast op de keuze van interventies, maar is ook bruikbaar voor landelijk beleid ten aanzien van vmbo-onderwijs én de onderzoeken die gaan lopen naar de effectiviteit van NPO Onderwijs. Het laatste hoofdstuk van dit servicedocument geeft, ter informatie, de aanbevelingen weer die gedaan zijn voor landelijk beleid en op te zetten monitoronderzoek.

De kijkwijzer nodigt uit om de mogelijkheden in de overgang vmbo-mbo goed te benutten en in het belang van de leerlingen die doorleren als beroepsonderwijs samen sterk(er) te worden. Daarom wordt dit servicedocument ook bij mbo-instellingen onder de aandacht gebracht.

¹ Van dit servicedocument is ook een versie beschikbaar voor het praktijkonderwijs en voor het gespecialiseerd onderwijs.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 omvat de belangrijkste conclusies ten aanzien van vertraging die leerlingen vmbo beroepsgericht opgelopen hebben na de eerste lockdown. Daarnaast worden algemene noties beschreven ten aanzien van leren en motiveren van vmbo-leerlingen.

In het derde hoofdstuk wordt het belang van een goede diagnose benadrukt en een aantal handvatten daarbij aangereikt.

Hoofdstuk 4 beschrijft de kijkwijzer vmbo: een aantal aanbevelingen om de mogelijkheden van vmbo-onderwijs in haar context goed te benutten, voor de leerlingen, voor de docenten en voor het onderwijs.

Het vijfde hoofdstuk plaatst mogelijke (gecombineerde) voorbeelduitwerkingen van interventies voor het vmbo binnen de hoofdcategorieën van interventies van de menukaart.

Het laatste hoofdstuk bevat de aanbevelingen die gedaan zijn voor landelijk beleid en onderzoek naar de effecten van NPO interventies.

2. Achtergrond

Is er reden om aan te nemen dat de vertraging in het vmbo beroepsgericht anders is en om een andere aanpak vraagt dan de vertraging in het algemeen vormend onderwijs?

Ja, die is er. In november 2021, vóór de 2e lockdown, heeft SPV samen met de VO-raad een inventariserend onderzoek² laten uitvoeren onder bijna 1.200 docenten van beroepsgerichte vakken en zo'n 250 leidinggevendenden. Uit dit onderzoek blijkt dat ten gevolge van de 1e lockdown:

- met name in de beroepsgerichte profielvakken en stages/beroepsoriënterende activiteiten vertragingen zijn ontstaan;
- driekwart van de bevroegde docenten en leidinggevendenden een aanzienlijke tot (zeer) grote vertraging constateerde in de vakvaardigheden;
- een meerderheid signaleerde een aanzienlijke tot (zeer) grote vertraging op het gebied van vakkennis/theorie en LOB;
- het vertrouwen dat vertragingen met inhaalactiviteiten 'regulier' konden worden ingelopen laag was; er bleek veel draagvlak voor oplossingen op het gebied van toetsing en examinering.
- de subsidies voor inhaal- en ondersteuningsprogramma's makkelijker inzetbaar bleken bij de Havo-vakken, via bijlessen en inzet van externen (zoals huiswerkinstituten). Door het meer specialistische karakter van de (praktijk in de) beroepsgerichte vakken bleek de subsidie-inzet daar lastiger.

Daarnaast laat onderzoek van de Universiteit Maastricht (Schils, T. augustus 2020) zien dat derdejaars vmbo'ers hun kansen op het behalen van het eindexamen pessimistischer in te schatten dan voorheen, o.a. vanwege het missen van praktijkvakken.

Wat is belangrijk voor het leren en ontwikkelen van leerlingen op het vmbo en welke algemene inzichten uit onderzoek (Kirschner, P. e.a., 2018) horen daarbij?

- Leerlingen kun je motiveren door aan te sluiten bij hun natuurlijke manier van leren: aandacht voor leren door doen.
- Als je werkgeheugen overbelast wordt, kom je niet aan leren toe: doseren is belangrijk.
- Hoe meer vertrouwen in eigen kunnen, hoe beter leerlingen presteren en hoe gemotiveerder ze aan de slag gaan.
- Versterken van sociaal-emotionele vaardigheden van leerlingen leidt vaak tot betere schoolprestaties.
- Het gaat om 'leren' (ontdekken dat je kunt groeien) en niet om 'weten': je mag fouten maken.
- Hoge verwachtingen werken; andersom beïnvloeden docenten die denken dat leerlingen iets niet kunnen de prestaties van leerlingen negatief. Ook in coronatijd geldt: leerlingen kunnen meer dan je denkt.
- Geef leerlingen kans op succeservaringen door ze taken te geven die ze aankunnen: hoe meer leerlingen het gevoel hebben kleine succesjes te behalen, des te meer raken ze gemotiveerd en krijgen ze zelfvertrouwen.
- Samenwerken en veel samen oefenen bevorderen gesitueerd leren (wat je geleerd hebt in andere contexten kunnen toepassen).
- Je kunt goed leren door de kunst af te kijken van rolmodellen, door hardop voorgedaan te krijgen, door onder begeleiding te oefenen, dit kan bereikt worden door leerlingen de rol van docent te geven en te laten samenwerken/overleggen in teams.
- Feedback is essentieel voor de leerling en om als docent inzicht te hebben in wat een leerling al dan niet kan³.

² Mulder, J. & E. Voncken (2020) Op koers? Onderzoek naar inlopen van (onderwijs)achterstanden in vmbo beroepsgericht onderwijs: SPV

³ Zie <https://www.platformsvmbo.nl/actueel/formatief-evalueren-in-het-vmbo-kan-dat> voor twee recente webinars over formatief evalueren

- Docenten weten het best wat leerlingen nodig hebben; leerlingen van verschillende niveaus hebben verschillende manieren van begeleiding nodig.
- Leren hoeft niet altijd leuk te zijn, maar leren moet je wel voldoening geven en het gevoel geven dat je succesvol bent.
- Zes docentcompetenties zijn belangrijk om leerlingen zelfstandiger te laten leren tot en met de startkwalificatie: een krachtige leeromgeving creëren, structuur bieden, veilige sfeer/sfeer van vertrouwen bieden, goed communiceren met de doelgroep, bevologenheid en affiniteit met de groep, geduld kunnen opbrengen (Glaude en Van Eck, 2012).

3. Een goed begin is het halve werk

Vóór u als docent, als team gezamenlijk en/of als leidinggevende in het vmbo een keuze gaat maken uit de interventies van de menukaart heeft u in beeld gebracht welke impact corona heeft op uw leerlingen voor elk van de ontwikkelingsdomeinen (cognitieve ontwikkeling, praktijkvorming en/of sociaal-emotionele ontwikkeling en welbevinden).

Nu is een goed begin doorgaans het halve werk. Ook hier. Een goed begin start bij een gedetailleerde 'foto' van hoe uw leerlingen er momenteel voor staan. Hoe scherper die foto, hoe beter de analyse. Daarmee stelt u vast welke (leer)vertraging er is bij leerlingen en of die bij individuele en/of specifieke groepen leerlingen, vakken of leerjaren/leerwegen groter of kleiner is.

Hoe stel je de foto scherp? Hiervoor kunt u het stappenplan volgen, zoals door het Ministerie opgesteld⁴. Op de [site van het Onderwijs OMT](#) vindt u aanvullende adviezen, zoals het maken van onderscheid tussen welke inhoud aan de orde had moeten komen, wat aan de orde is geweest en wat er daadwerkelijk geleerd is. Hierbij kunt u een relatieve norm hanteren (hebben deze leerlingen de kennis en vaardigheden van vergelijkbare leerlingen in eerdere jaren?) en een absolute norm (beschikken de leerlingen over de kennis en vaardigheden die verwacht hadden mogen worden?).

Als de foto scherp is afgedrukt, heeft u waarschijnlijk uiteenlopende verklaringen verkend, een inschatting gemaakt van de gevolgen en conclusies getrokken. Hiermee tekenen zich de eerste aangrijpingspunten af voor interventies: wat moeten we doen om vertragingen op de door ons geïdentificeerde niveaus, individueel, afdeling, leerweg, profiel etc. weg te werken.

Belangrijk om in het achterhoofd te houden is dat het stappenplan en de menukaart uitnodigen tot een 'enkelvoudige benadering': het bepalen van één interventie bij één type opgelopen vertraging, bijvoorbeeld een interventie voor het wegwerken van vertraging in rekenen of een interventie om het welbevinden van leerlingen te bevorderen. Het vmbo leent zich echter bij uitstek voor een andere manier van kijken; een 'meervoudige benadering'. In het volgende hoofdstuk werken we dit verder uit.

Op basis van de foto, conclusies en eerste aangrijpingspunten voor oplossingen, heeft u, mede met het oog op de belastbaarheid van het team, de bevindingen uit de eerste fase gedeeld. Niet alleen met het team, maar ook bijvoorbeeld met de MR, ouders, zorgpartners (zoals het samenwerkingsverband), het schoolbestuur en de gemeente. U brengt in kaart wat het van uw team vraagt om de aanpak te gaan uitvoeren en u brengt in beeld welke mogelijke buitenschoolse 'hulptroepen' daarbij nodig zijn.

En dan is de volgende stap aangebroken: het daadwerkelijk kiezen van interventies!

Wist u trouwens dat de interventies beschreven moeten worden in een schoolprogramma, dat zoveel mogelijk aansluit bij de bestaande planningscyclus op uw school (jaarplan, PTA, ondersteuningsplan e.d.)? Bron: Zie stap 8 in het Stappenplan (noot 2).

⁴ <https://www.nponderwijs.nl/po-en-vo/documenten/publicaties/2021/04/08/stappenplan-schoolscan-voortgezet-onderwijs>

4. Kiezen via de Kijkwijzer vmbo

Het vmbo-onderwijs kent een flexibele structuur en biedt leerlingen ruimte voor eigen (motiverende) keuzes. Vmbo-leerlingen willen graag met hun vrienden en peers door kunnen gaan waar ze gebleven zijn. Vmbo-leerlingen hebben een meer dan gemiddelde voorkeur voor leren door doen en leren in en van de praktijk. Ervaren dat je iets onder de knie hebt vergroot het zelfvertrouwen en de motivatie voor leren. Weten waar je het voor doet, heeft ook dat effect. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om leerlingen op te zadelen met negatieve beelden ('ik kan het niet') of activiteiten die in hun beleving voelen als 'straf'.

Rijk programma

Het vmbo-programma is, -anders dan in andere sectoren-, een programma met veel variatie. Het omvat zowel avo- en beroepsgerichte vakken, waaronder de profielmodules en keuzevakken, en aandacht voor LOB/beroepsoriënterende activiteiten en stages. Op elk van die programmaonderdelen kan vertraging zijn ontstaan: in algemene - en vakkennis/theorie, algemene - en vakvaardigheden, in loopbaancompetenties en in opgedane LOB—en stage-ervaringen, in sociaal-emotionele ontwikkeling en sociaal-emotioneel functioneren en in de persoonlijke ontwikkeling: de motivatie, zelfvertrouwen en werk/leerhouding van de leerling.

Voor nagenoeg alle vmbo-leerlingen in de beroepsgerichte leerwegen geldt dat zij doorstromen naar het mbo. Het vmbo bereidt leerlingen daarop voor. Een deel van het vmbo-programma staat in het teken van vmbo-leerlingen helpen bij het maken van een gefundeerde keuze voor een richting in het vervolgonderwijs. In het kader van oriëntatie en soepele doorlopende routes werken steeds meer vmbo-scholen samen met het mbo.

Sterke combinaties

De variëteit in het vmbo-programma en de context van het vmbo maken het mogelijk om gericht te zoeken naar sterke combinaties. Daarmee bedoelen we een brede blik op de geconstateerde vertragingen én op de mogelijkheden om die weg te werken. Met andere woorden: kijk welke vertraging er is, wat nodig is om die in te lopen én waar in het gehele programma, dus zowel binnen avo- als beroepsgerichte gedeelte en LOB, dat het meest effectief kan plaatsvinden.

Bijvoorbeeld: het benutten van voorbeelden uit de praktijk bij het leren van avo-vakken, zodat leerlingen beter snappen waar ze het voor doen en waar ze het voor nodig hebben. Of het zoeken naar *krachtige leeromgevingen*, waarin gebruik gemaakt wordt van realistische praktijksituaties en waarover ook in het kader van LOB de dialoog wordt gevoerd tussen docent en leerling over de betekenis van de opgedane ervaringen voor de leerling. Er zijn bijvoorbeeld vmbo-scholen die de keuzevakken benutten om leerlingen buitenschools bij een bedrijf of instelling in authentieke situaties te laten leren en merken dat dat de motivatie van leerlingen ten goede komt.

In het kader van Sterk Beroepsonderwijs (SBO) en Sterk Techniekonderwijs (STO) is er meer en meer aandacht voor het benutten van de samenwerking en doorlopende routes van vmbo naar mbo. Dat perspectief en die route is, in plaats van zomerscholen en langere schooldagen, te beschouwen als een vmbo-variant van 'meer tijd' (optie A op de menukaart).

Ook in de relatie met het mbo zijn er mogelijkheden om combinaties te maken. Bijvoorbeeld door de ruimte te zoeken in doorlopende routes, door keuzevakken en keuzedelen op elkaar af te stemmen, door leerlingen eerder mee te laten 'draaien' op het mbo, door vmbo- en mbo-leerlingen samen te laten werken in allerlei mogelijke constructies, van voorlichting, buddy's tot gezamenlijke projecten.

Met de wet Doorlopende Leerroutes en de programma's Sterk Beroepsonderwijs en Sterk Techniekonderwijs is er steeds meer aandacht voor een goede inrichting van de overgang vmbo-mbo. Deze overgang is belangrijk. Leerlingen moeten zo goed mogelijk voorbereid zijn op het vervolg, daar aanbelanden en zonder hobbels door kunnen leren in de beroepsopleiding van hun keuze.

In het kader van NPO is het voor het mbo van belang om goed zicht te houden op hoe het 'voorliggend onderwijs' het inlopen van vertraging oppakt.

De kijkwijzer nodigt ertoe uit om voor het beroepsonderwijs nóg intensiever gebruik te maken van de mogelijkheden en ruimte die er zijn en die goed te benutten, óók voor het inlopen van vertragingen. Het is helder dat het vmbo en mbo daarin samen (nog) sterker zijn dan alleen. Dit vraagt om een wederzijdse inspanning, in het belang van alle leerlingen die doorleren.

Op landelijk niveau werkt SPV samen met het mbo aan doorlopende leerroutes en informeert SPV de MBO Raad over acties, die in het vmbo genomen worden om vertragingen in te halen. Doorlopende leerroutes of leerwegen zijn echter afhankelijk van regionale afspraken. SPV roept vmbo-scholen op contact te zoeken met hun regionale mbo-partners. Samen zijn regionale vmbo- en mbo-instellingen ervoor verantwoordelijk dat er doorlopende leerwegen ontstaan voor individuele leerlingen.

Vmbo-kijkwijzer

Vanuit de mogelijkheden van vmbo-onderwijs en aansluitend bij wat belangrijk is voor het leren van vmbo-leerlingen betekent het kiezen van interventies via de vmbo-kijkwijzer:

- Combineer perspectieven:
 - De terugblik: gericht op het zo snel mogelijk 'repareren' van vastgestelde vertragingen zodat leerlingen dóór kunnen met hun programma.
 - De vooruitblik: wat moeten leerlingen (nog) leren in het perspectief van een doorlopende route naar het mbo?
- Maak sterke combinaties van domeinen, waardoor (leerling/onderwijs)doelen gecombineerd kunnen worden.
- Zet krachtige leeromgevingen in (praktijk nabij leren, buitenschools leren, bedrijven/instellingen, samenwerking met mbo, gemeente).
- Denk na hoe je als school je interventies wilt inzetten: zet je in op de korte(re) termijn om specifieke vertragingen weg te werken, bijvoorbeeld op het gebied van taal- en rekenen, of zie je mogelijkheden om interventies te formuleren in het licht van (duurzame) kwaliteitsverbetering van onderwijs en in het licht van LOB en doorlopende routes?

Uitwerkingen bij de menukaart

Op de volgende pagina's vindt u de interventies A-F van de menukaart, met daarbij een aantal mogelijke uitwerkingen voor het vmbo beroepsgericht.

De uitwerking heeft als doel de herkenbaarheid voor de praktijk te vergroten en vormen illustraties van sterke combinaties, krachtige leeromgevingen en samenwerkingsrelaties. De vmbo-kijkwijzer zit er als het ware al in verwerkt.

Een slotopmerking: uit onderzoek blijkt dat eigenaarschap en motivatie van docenten belangrijke elementen zijn voor het welslagen van welke verandering ook. Het krijgen van ruimte en autonomie om zelf, met collega's, met externe partners, met leerlingen aan de slag te gaan, is een belangrijk voorwaarde voor werkplezier, betrokkenheid en motivatie.

5. De menukaart met uitwerkingen voor vmbo beroepsgericht

A. Meer onderwijs (binnen of buiten reguliere schooltijden) om bij groepen leerlingen kennis en vaardigheden bij te spijkeren *(uitbreiding onderwijs, zomerscholen)*

Mogelijke uitwerking voor het vmbo:

- **Gebruik motiverende en authentieke beroepscontexten** bij zoeken van verbindingen/meer integratie tussen avo-vakken en beroepsgerichte vakken, bijvoorbeeld koppelen van rekenen/wiskunde en Nederlands aan praktijkvakken/stage.
- Heb aandacht voor **(plezierbevorderende) leesstrategieën**.
- **Combineer (nadrukkelijk(er)) LOB met beroepsgerichte vakken/keuzevakken**, eventueel in een stimulerende leeromgeving, zoals buitenschools (leren) in mbo en/of bedrijven/instellingen.
- **Benut de stage** nadrukkelijker als leertijd.
- **Denk in en zet in op doorlopende routes** en onderzoek de mogelijkheden - bijvoorbeeld rond keuzevakken - met het mbo om combinaties te maken. Maak gebruik van de ruimte en mogelijkheden van doorlopende routes. Door eerder in het mbo 'mee te draaien' worden leerlingen zelfstandiger en krijgen ze beter inzicht in hun vervolg.

Te koppelen met randvoorwaarden, o.a.:

- Bouw aan en onderhoud het netwerk van de school met bedrijven en instellingen
- Maak afspraken met het mbo; breng docenten/mentoren vmbo en mbo bij elkaar
- Informeer bij de gemeente naar projecten/mogelijkheden waarin vmbo-leerlingen kunnen participeren
- Zet docentenstages in (ook voor avo-docenten)
- Scholing/professionalisering docenten
- Formuleer kwaliteitscriteria voor de stage: wat kan de leerling leren op de stageplek?
- Inzet van andere personen dan docenten (intern/extern) voor het maken van afspraken en het organiseren van activiteiten, zoals het zoeken naar stageplekken (zie ook interventie E.)

B. Effectievere inzet van onderwijs om kennis en vaardigheden bij te spijkeren

Toe te passen bij algemeen vormende vakken, maar vaak ook bij beroepsgerichte vakken (een-op-een-begeleiding, individuele instructie, instructie in kleine groepen, leren van en met medeleerlingen, feedback, beheersingsgericht leren)

Mogelijke uitwerking voor het vmbo:

- **Groepsgrootte verkleinen** ten behoeve van intensievere lessen: door aandacht voor inzet van instructeurs, hybride docenten, onderwijsassistenten, mbo-docenten, etc.
- **Leren in buitenschoolse contexten, leren in/van de praktijk:** door aandacht voor keuzevakken organiseren bij bedrijven/werkveld, benutten buitenschoolse omgevingen, buitenschoolse praktijkdagen, projecten, inzet van praktijkbegeleiders, beroepsbeoefenaren, gastdocenten, docentenstages.
- **Intensivering van LOB:** door intensivering van concrete ervaringen, loopbaan- en reflectiegesprekken, aandacht voor integratie LOB, aandacht voor loopbaancompetenties, intensivering stages en praktijkervaringen, afstemmingsoverleg vmbo-mbo met het oog op 'doorlopende LOB', inzet rolmodellen, beroepsbeoefenaren, door betrekken van ouders bij loopbaangesprekken.
- **Verbeteren aansluiting vmbo-mbo/inzet in doorlopende leerwegen** om kennis en vaardigheden op te doen, motivatie te verhogen, keuzeproces te verbeteren en overstap soepel te (blijven) laten verlopen, uitval en switch voorkomen: aandacht voor kennismaking en ervaring met mbo-onderwijs, aansluiting keuzevakken- keuzedelen, faciliteren overleg vmbo- en mbo-docenten.

Te koppelen met randvoorwaarden, o.a.:

- Investeren in opbouw van een netwerk: Inzet van hybride docenten, gastdocenten, beroepsbeoefenaren etc.
- Bouwen aan en onderhouden van het netwerk van de school met externe samenwerkingspartners, bedrijven en instellingen
- Scholing/professionalisering docenten/mentoren in loopbaan-/reflectiegesprekken
- Faciliteer overleg ten behoeve van doorlopende leerroutes
- Vormgeven integrale en doorlopend (proces van) LOB: maak het voor docenten makkelijk om (voorbeeld) vragen en opdrachten in hun onderwijs op te nemen en investeer in gesprekstechnieken
- Investeren in ouderbetrokkenheid
- Faciliteren overleg/contact vmbo- en mbo-docenten
- Faciliteer (gezamenlijke) visie-ontwikkeling

C. Sociaal-emotionele en fysieke ontwikkeling van leerlingen (*Interventies gericht op het welbevinden van leerlingen, sportieve activiteiten, cultuureducatie*)

Mogelijke uitwerking voor het vmbo:

- **Investeren in warme overdracht/soepele overstap vmbo-mbo:** aandacht voor overstapcoaches, inzet vmbo-docenten/mentoren in overdracht/nazorg, afstemmen van de pedagogisch-didactische benadering vmbo-mbo (zelfstandigheid, plannen, regulatie-activiteiten).
- **Betrek leerlingen actief,** bij het uitwerken van interventies/aanpakken/projecten, koppel activiteiten aan de belangstelling van de leerling.

Te koppelen met randvoorwaarden, o.a.:

- Faciliteren overleg/contact vmbo- en mbo-docenten en mentoren
- Investeer in gezamenlijke visie-ontwikkeling vmbo-mbo
- Investeren in ouderbetrokkenheid

D. Ontwikkeling van de executieve functies van leerlingen (metacognitie en zelfregulerend leren, samenwerkend leren)

- **Samenwerkend leren (vmbo-vmbo, vmbo-avo, vmbo-mbo):** door inzet van peer-to-peer; inzet van maatjesprojecten (vmbo-mbo; formuleren van authentieke/levensechte projecten/praktijkopdrachten/makathons waarin vmbo- en mbo-leerlingen samenwerken.
- **LOB:** aandacht voor loopbaancompetenties, keuzeprocessen.
- **Coaching/feedback** door (mbo-) buddy's.

Te koppelen met randvoorwaarden, o.a.:

- Overleg vmbo-mbo-docenten, afspraken met mbo
- Scholing, professionalisering docenten in loopbaan-/reflectiegesprekken
- Investeer in ouderbetrokkenheid

E. (Extra) inzet van personeel en ondersteuning (*klassenverkleining, onderwijsassistenten/instructeurs*)

Mogelijke uitwerking voor het vmbo:

- **Inzet van gastdocenten, instructeurs, beroepsbeoefenaren, hybride docenten, mbo-docenten, praktijkbegeleiders, rolmodellen.**
- Hou rekening met **de motivatie en werkbelasting van de docenten:** betrek waar mogelijk andere personen. Denk aan daarbij aan de uitvoering en organisatie van activiteiten, zoals het maken van afspraken, het leggen van (stage-)contacten en stagebegeleiding. Andere personen kunnen zijn ondersteunend personeel, in te huren mbo/hbo-personeelswerk/hrm-medewerkers, bijvoorbeeld voor het organiseren en houden van LOB-gesprekken. Bekijk mogelijkheden van *jobcarving*.

F. Faciliteiten en randvoorwaarden

Alleen randvoorwaardelijk/ondersteunend in te zetten samen met interventies onder A-E (Interventies gericht op faciliteiten en randvoorwaarden, ouderbetrokkenheid, digitale technologie)

'Leerkrachtprofessionalisering behoort, samen met één-op-één begeleiding en peer tutoring tot de meest effectieve interventies om leerachterstanden tegen te gaan. Effecten zijn voor de lange termijn omdat de basiskwaliteit van het reguliere onderwijs verbetert, voor alle leerlingen.'

Bron: Uit de NRO-overzichtsstudie (Kortekaas-Rijlaarsdam, 2020).

Mogelijke uitwerking voor het vmbo:

- Investeren in veranderkundige vaardigheden voor schoolleiders/teams en docenten om interventies effectief en efficiënt in te voeren en duurzaam te borgen: aandacht voor (begeleide) verandertrajecten, formuleren gemeenschappelijke visie en taal, tijd voor intervisie/reflectie en bezoeken van succesvolle voorbeelden.
- **Investeren in het netwerk om de school, zoals (intensivering van het) contact met het mbo**

Op de site van [SPV](#), [SBO](#) en [STO](#) vindt u inspirerende voorbeelden (in de vorm van artikelen en webinars) van hoe scholen met de verschillende thema's aan de slag zijn.

6. Vmbo-kijkwijzer voor landelijk beleid en op te zetten onderzoek

Op basis van de vmbo-kijkwijzer zijn een aantal aanbevelingen geformuleerd voor landelijk beleid en onderzoek. Om tot *evidence informed* (verder) werken in het vmbo te komen, dient immers ook bij beleidsvorming en onderzoeksprogrammering recht te worden gedaan aan de unieke situatie en mogelijkheden van het vmbo.

Ter informatie hebben we de aanbevelingen hier opgenomen. Mogelijk wordt u in de komende tijd betrokken bij onderzoek naar de effecten van NPO binnen het vmbo.

Vmbo-kijkwijzer voor beleid en onderzoek

Ongeveer de helft van de leerlingen in het voortgezet onderwijs volgt een vmbo-opleiding. Anders dan de havo en het vwo kent vmbo beroepsgericht drie aparte leerwegen, met tien verschillende beroepsprofielen. Binnen deze profielen worden avo- en beroepsgerichte vakken gevolgd zoals profielmodules en keuzevakken. Ook is er binnen de beroepsgerichte leerwegen volop aandacht voor LOB, beroepsoriënterende activiteiten en stages. Immers, een vmbo-diploma biedt géén startkwalificatie en dus moeten alle vmbo-leerlingen een vervolgopleiding kiezen. Voorbereiding op die keuze en op de vervolgopleiding is daarmee een wezenlijk kenmerk van een vmbo-opleiding. Tel daarbij op dat beroepsgericht vmbo een heterogene leerlingpopulatie kent met deels kwetsbare jongeren en het mag duidelijk zijn dat vmbo beroepsgericht niet hetzelfde is als de havo of het vwo en een eigen kijkwijzer verdient!

Aanbevelingen landelijk beleidsniveau

- Houdt rekening met de rijke context waarin vmbo-onderwijs wordt gegeven en bezie wat (wel) kan.
- Stel bij nieuwe en/of aangepaste beleidsvoorstellen voor het voortgezet onderwijs altijd de vraag: wat betekent dit voor de leerlingen in de beroepsgerichte leerwegen én hun overstap naar het mbo?
- Heb oog voor de eigenheid van het vmbo (en praktijkonderwijs en vso). Zorg dat bij beleidsplanvorming en -uitvoering relevante kennis van de bijzondere situatie van het vmbo betrokken is.
- Bied de huidige cohorten in de basis- en kaderberoepsgerichte leerweg de mogelijkheid om één avo- of beroepsgericht vak, dat met een onvoldoende is afgesloten, door te laten stromen naar het mbo en daar het betreffende vak voldoende af te sluiten. Indien zij het gehele schooljaar op het vmbo moeten overdoen is het risico op uitval en vsv groot. Leg de focus op doorlopende *leerlingen* in plaats van de eisen van doorlopende leerroutes.
- Faciliteer SPV en de platforms om actief goede voorbeelden van het benutten van de uitwerkingen van de menukaart, ook in de doorstroom naar het mbo, te verspreiden via de website en via webinars en kennisdeling van scholen onderling te stimuleren.

Aanbevelingen voor onderzoek naar de inzet en werking van NPO-interventies

Er zal onderzoek opgezet worden om te monitoren en evalueren hoe de interventies van NP Onderwijs in de praktijk uitpakken. Hoe kan gezorgd worden dat uit dat onderzoek daadwerkelijk bruikbare lessen voor vmbo beroepsgericht getrokken kunnen worden?

- Houdt rekening met de rijke context waarin vmbo-onderwijs wordt gegeven en zorg dat vmbo beroepsgericht niet wordt opgenomen onder de algemene noemer 'VO'.
- Vergeet de overgangen (zoals vmbo-mbo) niet en kijk niet alleen binnen de sectoren.
- Alleen met een brede blik zijn NPO-effecten goed waar te nemen: De leeromgeving in beroepsgericht vmbo biedt ruimte voor oplossingen met een meervoudig en versterkend karakter in plaats van een één op één-benadering (zie hoofdstuk 4). Vertragingen kunnen binnen een

gevarieerde *krachtige leeromgeving* worden ingelopen, bijvoorbeeld in een buitenschoolse context, in plaats van binnen één vak in één klas of gebouw. Er dient dan ook oog te zijn voor de specifieke (combinatie) van interventies die een school inzet en de context waarbinnen dat gebeurt, om grip te krijgen op het mechanisme én de resultaten. In bepaalde gevallen zullen de effecten zelfs verder reiken dan de vmbo-opleiding. Er vinden immers veel activiteiten plaats om de overgang vmbo-mbo soepel(er) te laten verlopen. Deze activiteiten dienen bezien te worden vanuit het mbo: wat verandert daar bijvoorbeeld qua switch en uitval? Al met al is er een brede blik nodig om te zien wie, wat, hoe & waar het verschil wordt gemaakt voor vmbo-leerlingen.

- **Combineer kwantitatief en kwalitatief onderzoek:** om daadwerkelijk zicht te krijgen op de werking van interventies kan in het beroepsgericht vmbo niet volstaan worden met kwantitatieve analyses. Ten eerste wordt een groot deel van de opleiding niet gevat in cijfers die voor onderzoekers toegankelijk zijn. Ten tweede heeft elke school de ruimte en mogelijkheid om interventies op eigen wijze vorm te geven (zie hoofdstuk IV). Om de (beperkte) kwantitatieve gegevens zeggingskracht te geven is het dan ook noodzakelijk zicht te hebben op de context waarbinnen interventies plaatsvinden. Alleen dan kan onderzoek resultaten opleveren die betekenisvol zijn en zeggingskracht hebben.
- **Zoek naar het verhaal náást de cijfers:** ontwikkeling van vmbo-leerlingen is niet alleen af te meten aan schoolcijfers voor vakken. De aard van het onderwijs (leren door doen, keuzevakken, LOB, buitenschools leren) bevordert zelfvertrouwen, autonomie, plezier in leren, sociaal emotioneel functioneren, die op hun beurt leerresultaten ten goede komen.
- **Maak werk van actieve kennisverspreiding en echte kennisdeling naar en tussen vmbo-scholen:** Zorg dat er daadwerkelijk evidence informed (verder) gewerkt kan worden.